

**STAVOVI I POTREBE MLADIH
IZ RURALNIH PODRUČJA
REPUBLIKE SRPSKE
-rezultati istraživanja-**

**Istraživanje sproveli:
Ministarstvo porodice omladine i sporta Vlade RS
NVO "Perpetuum mobile- Centar za razvoj mladih i zajednice"
Gender centar u Vladi RS**

**Autor izvještaja:
dr.sci. Srđan Dušanić**

Banjaluka, oktobar 2011

Sadržaj

Rezime

1. UVOD

- Ciljevi istraživanja

2. METOD

- Uzorak
- Instrumenti, tok ispitivanja, obrada podataka

3. REZUTATI

- Socijalni status ispitanika
- Slobodno vrijeme i problemi mladih
- Život na selu i zapošljavanje
- Porodični i rodni odnosi
- Stavovi i iskustva s nasiljem
- Zdravlje mladih
- Obrazovanje, mobilnost i vizija budućnosti

4. DISKUSIJA

- Zaključci

STAVOVI I POTREBE MLADIH IZ RURALNIH PODRUČJA REPUBLIKE SRSPKE

Rezime

Istraživanje je dio programa koji ima za cilj osnaživanje i unaprijeđenje standarda i uslova života mladih u seoskim sredinama. Odabrana ruralna područja su iz opština Mrkonjić Grad, Gradiška, Trebinje, Vlasenica i Petrovo. Ciljevi istraživanja su da se ispituju stavovi mladih po pitanju: zapošljavanja, nasilja, rodni normi, odnosa u porodici, socijalnog statusa, slobodnog vremena, života na selu, zdravlja, obrazovanja, mobilnosti i vizije budućnosti.

Sprovedeno je kvantitativno ispitivanje koje je izvršeno preko upitnika na uzorku od 501 ispitanika. Od ukupnog broja ispitanika 56.7% je bilo muškog pola, a 39,5% ženskog pola. Ispitanici su bili uzrasta 18-30 godina. Prosječni uzrast ispitanika je nešto veći od 22 godine. Upitnik koji smo kreirali je kreiran specijalno za potrebe ovog istraživanja. Upitnik se sastojao od 10 dijelova (navedenih u okviru opisa ciljeva). Većina pitanja u upitniku su bila pitanja sa višestrukim izborom, a svega nekoliko pitanja je bilo otvorenog tipa. Ispitivanje je sprovedeno na teritoriji navednih opština tokom avgusta i septembra 2011.

Osnovni rezultati istraživanja su:

- Socijalni status porodica je kritičan, a neki indikatori su da u svega 21% porodica rade oba roditelja, te da u 75% porodica ukupna mjesečna primanja su ispod 1000KM.
- Slobodno sedmično vrijeme se troši različito: 62% se druži s prijateljima, 50% pomaže roditeljima, dok 40-50% provodi po nekoliko sati dnevno uz aktivnosti koje su upitnog karaktera (kafići, surfanje po internetu, facebook).
- Kao najveći problemi su procijenjeni: nezaposlenost mladih, opšte siromaštvo i korupcija, materijalna ovisnost od roditelja, alkoholizam, zanemarenost od vlasti te nedostatak kulturnih sadržaja.
- Oko 40% radno sposobnih ispitanika nije zaposleno, a najkorisnije mjere zapošljavanja bi bili: podsticaji za razvoj zanatstva i zemljoradnje, a veoma bi

bilo korisno i prenošenje znanja o određenim oblastima, savjeti i podrška tokom ispitivanja tržišta i izrade poslovnog plana.

- Najvažniji faktor koji podstiče mlade da napuste selo je nemogućnost zarade, a faktori koji doprinose ostanku na selu su stanje infrastrukture (vodovodna i kanalizaciona mreža), estetski izgled mjesta, te mogućnost rada i zarade.
- Stavovi ispitanika (posebno muškaraca) o rodnim odnosima su zasićeni predrasudama i stereotipima o dominantnom muškarcu i potčinjenoj ženi.
- Različiti vidovi nasilja u intimnim vezama, bilo iz pozicije žrtve ili agresora su prisutni kod 4-10% ispitanika. Ono što još više zabrinjava je da u stavovima ispitanika ima dosta uvjerenja koja odobravaju razne vrste nasilja.
- Postoji zabrinjavajući stepen fizičkog nasilja roditelja nad djecom.
- Kao najveći zdravstveni problemi ocijenjeni su pušenje i alkoholizam.
- Mladi vide svoju budućnost dosta pozitivnije nego budućnost društva.
- Većina ispitanih mladih u ruralnim područjima (83%) bi napustila BiH što zauvijek ili na duže ili kraće vrijeme. Oko 17% mladih bi ostalo i ne bi napuštalo BiH

Ključne riječi: ruralna područja, mladi, zapošljavanje, nasilje.

1. UVOD

Već decenijama na našim prostorima prisutan je trend depopulacije stanovništva ruralnih područja i pritiska stanovništva na pojedine urbane centre. Sve ovo dovodi do demografske neravnoteže i povećanja socijalnih, kulturnih, ali i psiholoških problema, kako u naseljenim mjestima odakle stanovništvo odlazi, tako i u naseljenim mjestima u koja stanovništvo masovno dolazi. Imajući u vidu sadašnje demografsko stanje i uočeno demografsko praznjenje pojedinih nerazvijenih područja, kao i brojnih manjih mjesta i u razvijenijim opštinama na području Republike Srpske, ukazuje se potreba za sprovođenjem programa koji će doprinijeti razvoju ruralnih područja te zadržavanju stanovništva, prije svega mladih. S tim u vezi, kao prioritet se nameću programi zapošljavanja ali i programi koji će doprinijeti humanijoj rodnoj interakciji budući da smo svjedoci sve veće stope nasilja na ovoj relaciji. Ako se ima u vidu da mladi ljudi predstavljaju ključni faktor za oživljavanje sela, svako ulaganje u njihovu edukaciju otvara mogućnost njihovog ostanka na selu. Međutim, ukoliko se položaj mladih na selu ne promijeni i ukoliko se ne unaprijedi kvalitet njihovog života, postoji opravdana opasnost od depopulacije seoskih područja. Iz tog razloga potrebno je učiniti velike napore kako bi što veći broj mladih ljudi ostao u seoskim sredinama. Istraživanje koje je pred nama je upravo jedan od koraka na putu razvoja ruralnih područja i zadržavanja mladih u njima. Nakon sprovedenog istraživanja planirano je da se u ruralnim područjima sprovedu edukacije o zapošljavanju te rodnoj ravnopravnosti i prevenciji nasilja u porodici.

O problemima u ruralnim područjima te problemima mladih direktno ili indirektno svjedoče istraživanja i strategije koja strategije koje su rađene. Radna grupa za implementaciju Strategije razvoja porodice u Republici Srpskoj – Strateški cilj "Demografska revitalizacija opština i ruralnih područja zahvaćenih depopulacijom" tokom 2009. i 2010. godine radila je na istraživanju o položaju stanovništva ruralnih područja. U svom izvještaju oni zaključuju da su osnovni problemi ruralnih područja:

- siromaštvo
- nedostatak radnih mjesta-nezaposlenost
- neinformisanost i nedostatak kulturnih sadržaja
- nedovoljna podrška bračnim parovima

- težak rad, osećaj odbačenosti i poniženosti
- slabi podsticaji za bavljenje poljoprivredom
- nedostatak obrazovnih ustanova i udaljenost od mjesta pohađanja nastave, slaba saobraćajna veza do škole, nedostatak interneta, sportskih terena
- nemogućnost ispoljavanja kreativnih aktivnosti
- nepostojanje predškolskih ustanova i igraonica

U istom izvještaju dani su i prijedlozi za razvoj ruralnih područja:

- povoljne kreditne linije za poljoprivrednike i za mlade braćne parove
- povoljni uslovi plasmana poljoprivrednih proizvoda
- poboljšanje infrastrukture (putevi, vodovodno-kanalizaciona mreža, obdaništa sportski centri, zdravstveni centri, javni saobraćaj i dr.)
- permanentna zdravstvena zaštita.

U dokumentu "Omladinska politika Republike Srpske za period 2010. do 2015. godine istaknuto je da mladi kao najteži problem navode nezaposlenost, a kao najveću društvenu potrebu, potrebu da se učini nešto na sprečavanju nasilja u porodici. Jedan od strateških ciljeva u tom dokumentu je: " Omogućiti veću orijentisanost mladih prema samozapošljavanju i preduzetništvu, sa akcentom na ruralno područje". Treba napomenuti da program koji sprovodimo odgovara i na potrebe istaknute u raznim strategijama kao što su:

1. Strategija za borbu protiv nasilja u porodici u Republici Srpskoj do 2013. godine,
2. Strategija razvoja porodice u Republici Srpskoj, za period od 2009. do 2014. godine,
3. Akcioni plan za unapređenje položaja žena na selu Republike Srpske
4. Strateški plan ruralnog razvoja Republike Srpske itd

Iz navedenih podataka ukazali smo na potrebe za istraživanjem problema mladih ruralnih područja i iz perspektive raznih strategija i politika. Dakle, ovim istraživanjem jasno će se utvrditi potrebe mladih na selu, a sprovođenjem edukacija o mogućnostima (samo)zaposlenja uticaće se na stvaranje povoljne atmosfere za unapređenje života, kako mladih tako i cjelokupne zajednice. Dodatna vrijednost

programa se ogleda u njegovoj rodnoj senzibilnosti. Naime, uvrštavanjem koncepta rodne ravnopravnosti kroz cjelokupan program (istraživanje i edukacija) postiže se njegova dodatna vrijednost. Pitanje rodne ravnopravnosti i nasilja u partnerskim odnosima ili unutar porodice, je pitanje koje ne ostavlja višestruke posljedice samo na žrtve (u smislu njihovog zdravlja, fizičkog i mentalnog integriteta, smanjenja njihove radne sposobnosti i socioekonomskih kapaciteta) nego i na društvo u cjelini. Posljedice po društvo su: ogromni troškovi za suzbijanje nasilja; povećana morbidnost i smrtnost, povećan broj samoubistava, zloupotrebe droga i alkohola; smanjenje radnog potencijala stanovništva i obrazovnih mogućnosti usljed lošeg kvaliteta života porodica u kojima se dešava nasilje; erozija socijalnog kapitala i mnoge druge. Posebno dramatične posljedice po njihov budući razvoj trpe djeca koja potiču iz nasilnih zajednica. Rodnom senzibilizacijom mladih u ruralnim sredinama doprinijeće se ne samo povećanju njihove svijesti, nego i povećanju njihovih radnih sposobnosti, socioloških i ekonomskih kapaciteta, što će u konačnici rezultirati poboljšanjem uslova života svih članova/ica njihove uže i šire društvene zajednice.

1.1. Ciljevi istraživanja

Visoka stopa nezaposlenosti mladih u ruralnim područjima, sve više nasilja u porodici i društvu, osjećaj bespomoćnosti i apatije među mladima su osnovni razlozi zbog kojih se sprovodi ovo istraživanje i cijeli program. Dakle, krajnja svrha ovog istraživanja i projekta je doprinos unaprijeđenju standarda i uslova života mladih u seoskim sredinama. Specifični cilj je da se osnaže kapaciteti mladih u odabranim ruralnim područjima po pitanju samozapošljavanja i rodne ravnopravnosti. Odabrana ruralna područja su iz opština Mrkonjić Grad, Gradiška, Trebinje, Vlasenica i Petrovo.

Glavni **cilj** istraživanja je da se ispituju stavovi mladih iz 5 ruralnih područja RS-a o njihovim potrebama i problemima.

Ovaj cilj se može razložiti na nekoliko istraživačkih pitanja:

- Kakav je socijalni status porodica u ruralnim područjima
- Kako mladi u ruralnim područjima provode slobodno vrijeme?
- Koji su najveći problemi mladih?
- Kako mladi procjenjuju današnji život na selu?
- Kakvo je stanje vezano za zapošljavanje mladih?
- Kakav je život u porodici?
- Kakvi su stavovi mladih prema rodnoj ravnopravnosti?
- Kakvi su stavovi i iskustvo mladih sa nasiljem?
- Kakav je zdravstveni status mladih?
- Kako mladi procjenjuju obrazovni sistem u svojoj opštini te sopstvene obrazovne aspiracije?
- U kojoj mjeri su mladi mobilni (putuju)?
- Kako mladi doživljavaju svoju budućnost?

Praktična svrha istraživanja je da se na osnovu dobijenih podataka o potrebama i problemima mladih iz ruralnih područja kreiraju obrazovni programi koji bi pomogli suočavanje sa nezaposlenošću mladih i sve većg nasilja u porodici.

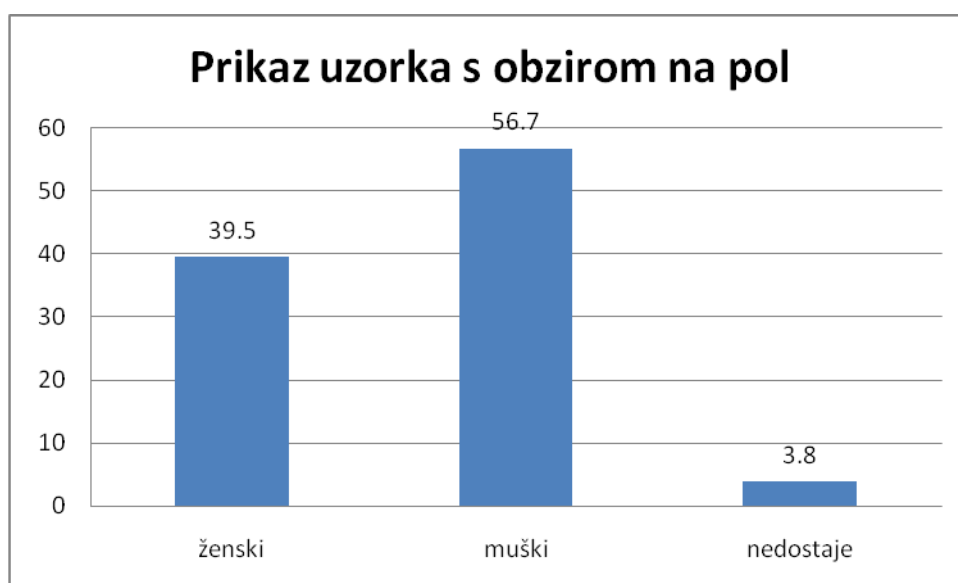
2. METOD

2.1.Uzorak

Osnova istraživanja je kvantitativno ispitivanje izvršeno preko upitnika. Kvantitativno ispitivanje je sprovedeno na uzorku od 501 ispitanika. Od ukupnog broja ispitanika 56.7% je bilo muškog pola, a 39,5% ženskog pola. Ispitanici su bili uzrasta 18-30 godina. Prosječni uzrast ispitanika je bio malo više od 22 godine. Detaljnije podatke vidimo u narednim tabelama.

Grafikon 1

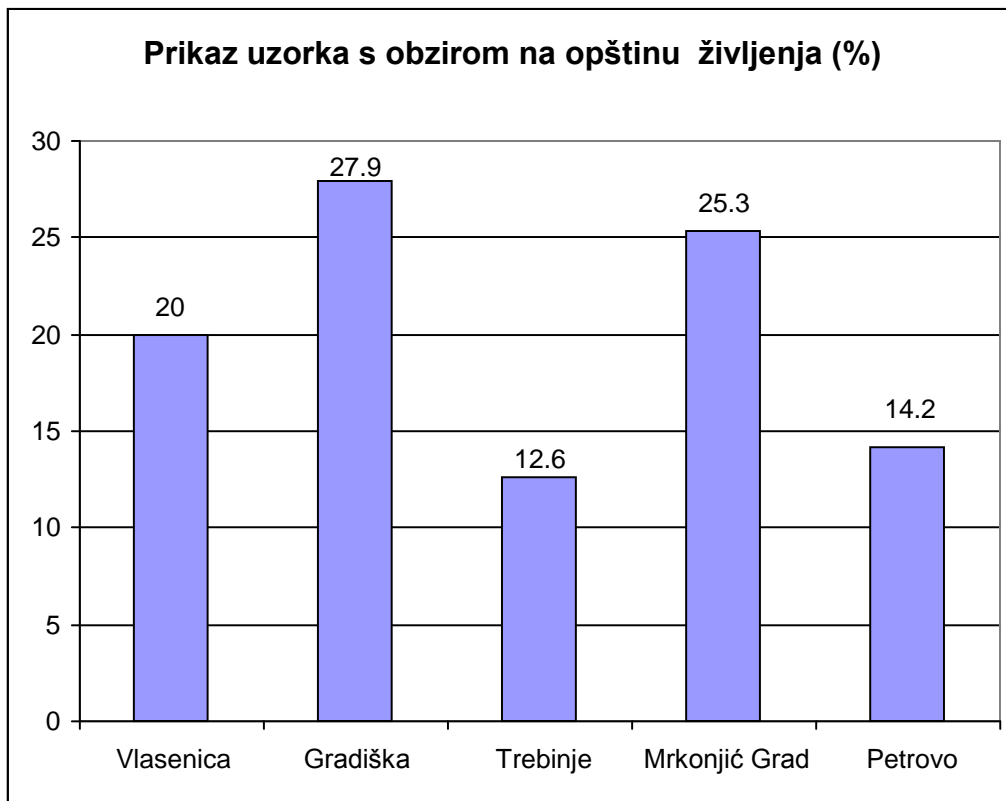
Prikaz uzorka s obzirom na pol

Iz ove tabele vidimo da je u uzorku je bilo nešto više mladića, njih 198 ili 56,7%, dok je djevojaka bilo 184 ili 39,5% od ukupnog uzorka uzorka. 3,8% ispitanika se nije izjasnilo o svojoj polnoj pripadnosti.

Grafikon 2

Prikaz uzorka s obzirom na opštinu življenja

Ispitanici su bili iz ruralnih područja iz opština Vlasenica (100 ispitanika ili 20%), Gradiška (140 ili 27,9%), Trebinje (63 ili 12,6%), Mrkonjić Grad (127 ili 25,3%), Petrovo (71 ili 14,2%). Navešćemo i konkretna sela iz svake od opština.

Vlasenica: Dragasevac, Tišča, Strževac, Jevtići, Tugovo, Donji Gornji Zalukovik...

Gradiška: Podgradci, Romanovci, Topola, Rogolji, Laminci, Turjak...

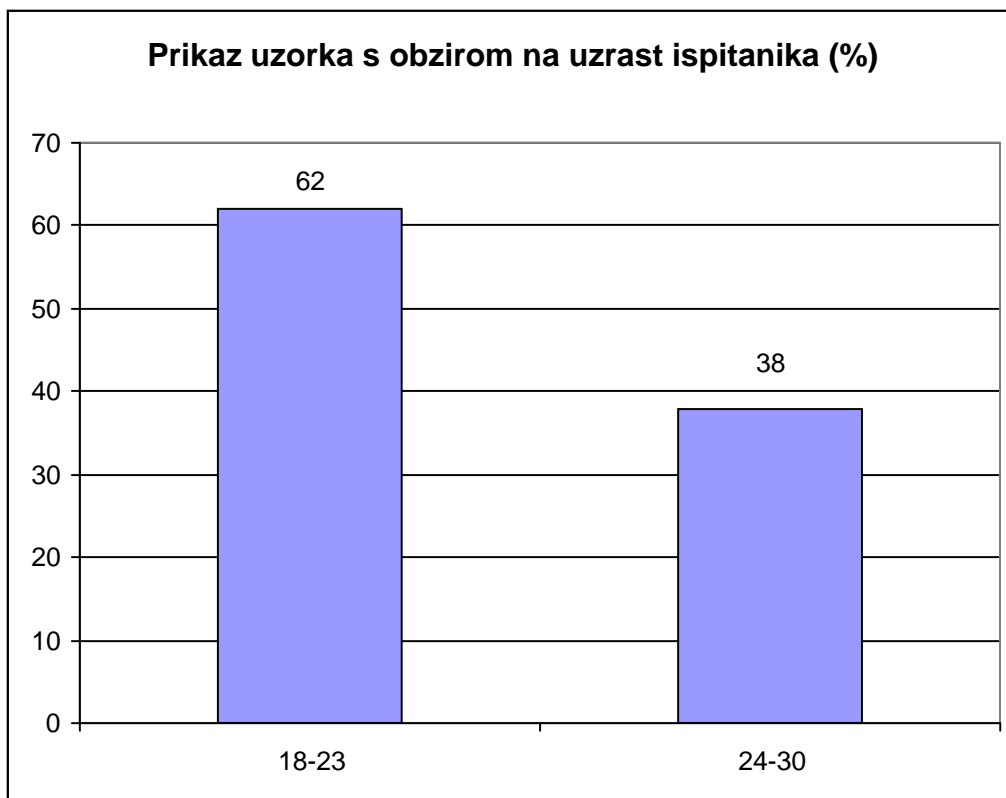
Trebinje: Lastva, Banjevc, Ušće...

Mrkonjić Grad: Majdan, Bjelajce, Brdo, Podbrdo, Podrasno, Barači, Gerzovac, Medna, Pecka...

Petrovo: Sočkovac, Kakmuz, Porječ, Karanovac, Krtova...

Grafikon 3

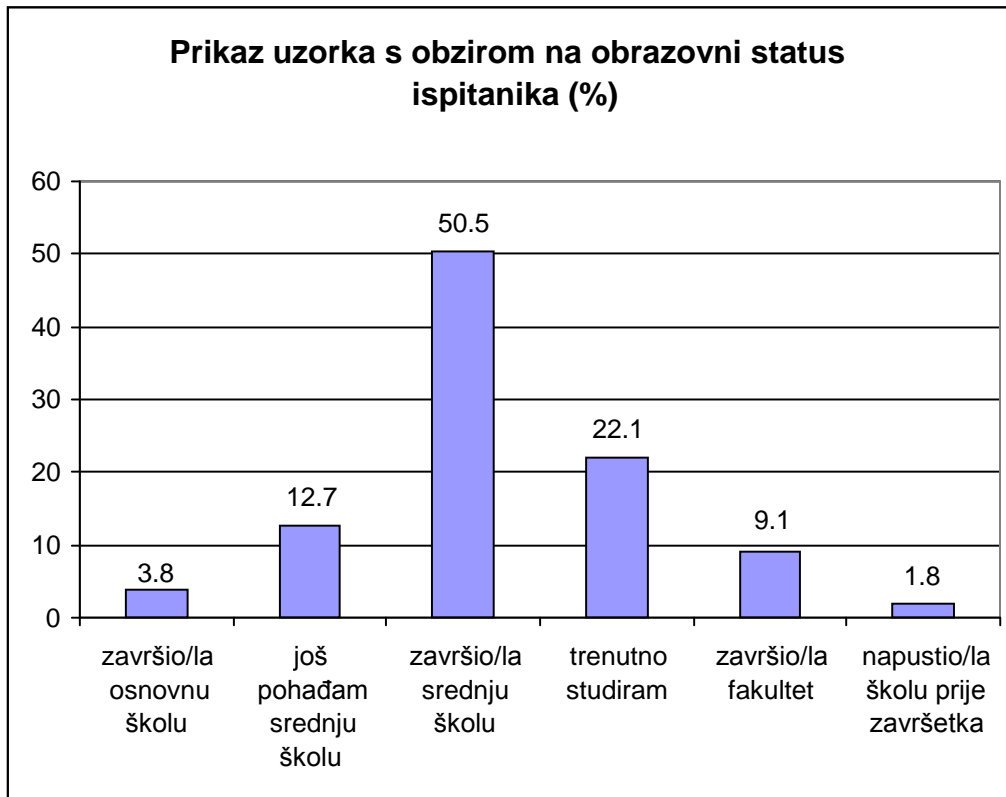
Prikaz uzorka s obzirom na uzrast ispitanika

Ispitanici su bili uzrasta 18-30 godina. Od toga, 62% je bilo uzrasta 18-23 godine, 38% uzrasta 24-30 godina. Prosječan uzrast je bio 22,7 godina.

Grafikon 4

Prikaz uzorka s obzirom na obrazovni status ispitanika

Oko polovine ispitanika (50,5%) je u statusu da je završilo srednju školu. Oko 22% studira, 9,1% je završilo fakultet, a 12,7% je još u srednjoj školi. Ovi podaci ukazuju da među mladima iz ruralnih područja ima dosta onih koji se školuju i završavaju i visoke škole. Ovo je svakako pomak u poređenju sa nekim ranijim vremenima kada su lica sa sela uglavnom rano završavala proces školovanja.

2.2. Instrumenti, tok ispitivanja i obrada podataka

Upitnik koji smo kreirali je kreiran specijalno za potrebe ovog istraživanja. Upitnik se sastojao od 10 dijelova. Pored sociodemografskih podataka ispitanici su odgovarali na pitanja iz sljedećih tema: slobodno vrijeme i aktivizam, problemi mladih, život na selu i zapošljavanje, odnosi u porodici, rodne norme i odnosi, nasilje, zdravlje mladih, obrazovanje, mobilnost i budućnost mladih. Većina pitanja u upitniku su bila pitanja sa višestrukim izborom pa su ispitanici odgovarali tako što su zaokruživali odgovarajući odgovor. Pored tih pitanja bilo je i nekoliko pitanja

otvorenog tipa. Neka od njih su: *“Kako kvalitetnije ispuniti slobodno vrijeme”*, *“Navedite 3 problema koja u budućnosti treba rješavati u vašem naselju”*, *“Koje edukacije biste rado pohađali”*, *“Šta društvo može učiniti da položaj mladih na selima bio bolji”* itd. Odgovore na ova pitanja ćemo ukomponovati sa kvantitativnim podacima. Treba unaprijed napomenuti da je manji broj ispitanika dao odgovore na pitanja otvorenog tipa.

Ispitivanje je sprovedeno na teritoriji navedenih opština tokom avgusta i septembra 2011. Treba napomenuti da su ispitanici popunjavali upitnik oko 30 minuta. U većini slučajeva ispitanici su ispitivani individualno, u svojim domovima. Ispitanici su pristupili ispitivanju dobrovoljno ali često s određenim nepovjerenjem. Negodovali su zbog dužine upitnika. Pitanja koja su izazivala najveću odbojnost kod ispitanika su:

- pitanja vezana za intimne stvari i porodične probleme (nasilje, konzumiranje alkohola i droge, korištenje kontracepcije...)
- pitanja koja su oduzimala previše vremena (izračunavanje vremena koje sedmično potroše uz razne aktivnosti, npr. gledajući TV, baveći se sportom i slično).

Obrada podataka je vršena u okviru SPSS statističkog paketa. Računali smo jednostavne statističke mjere kako bi rezultati bili razumljivi širem auditoriju. Odgovori na pitanja su uglavnom prikazani u vidu frekvencija, procenata i aritmetičkih sredina. Kod analize nekih interesantnijih rezultata poredili smo odgovore mladića i djevojaka. U rijetkim slučajevima smo poredili opštine budući da veličina uzorka po opštinama nije previše velika da bimo ih mogli porediti međusobno.

3. REZULTATI

Najveći dio rezultata ćemo predstaviti kroz tabele, ispod kojih ćemo dati kratko objašnjenje dobijenih rezultata. Pored toga, neke jednostavnije rezultate ćemo predstaviti tekstualno i bez tabela, a sve s ciljem da izvještaj bude pregledan, racionalno organizovan te nezasićen manje važnim informacijama. Odgovore na otvorena pitanja ćemo obraditi i prokomentarisati sa srodnim kvantitativnim rezultatima. Rezultati će biti razvrstani na osnovu tematskih cjelina i postavljenih istraživačkih ciljeva. Detaljniju interpretaciju ćemo ostaviti za poglavlje o diskusiji rezultata. Pored tabela u nekim slučajevima ćemo predstaviti rezultate u grafikonima da bi se jednostavnije i slikovitije vidjela distribucija rezultata.

3.1. Socijalni status ispitanika

U ovom dijelu ćemo prikazati podatke o "socijalnoj karti" ispitanika. Već smo rekli da su svi ispitanici iz ruralnih područja. Od toga 51% ispitanika je izjavilo da je njihovo selo "razbijenog" tipa, a 49% "zbijenog tipa". Ovaj podatak je koristan jer ukazuje da su u istraživanju obuhvaćeni ispitanici iz istinski ruralnih područja, a ne iz naselja koja su praktično već u dobroj mjeri urbanizovana. Oko 80% ispitanika živi sa roditeljima, dok 12% živi u sopstvenoj kući. Prosječan broj članova porodice je četiri, a prosječan broj djece u porodici je dvoje.

Tabela 1

Stručna sprema roditelja		
Stručna sprema	Majka %	Otac %
nepotpuna osnovna	8,6	4,1
osnovna	22,0	19,5
srednja	65,1	68,4
visoka	4,3	8,0
Ukupno	100,0	100,0

U ovoj tabeli vidimo kakva je stručna sprema roditelja. Većina ih je sa srednjom stručnom spremom. Primjećujemo da očevi imaju veću stručnu spremu od majki.

Tabela 2

Zaposlenje roditelja

Zaposlenje	Broj	%
zaposlen samo otac	177	36,3
zaposlena samo majka	57	11,7
zaposleno oboje roditelja	102	20,9
oboje nezaposleni	151	31,0
Ukupno	487	100,0

Postoji čak 31% porodica u kojima su oba roditelja nezaposlena, a postoji 48% porodica u kojima je zaposlen samo jedan od roditelja. Svega je 21% porodica u kojima su oba roditelja zaposlena. Primjećujemo da su očevi češće zaposleni nego majke.

Tabela 3

Ukupna mjesečna finansijska primanja u porodici

Novac	Broj	%
veoma loša (do 500 km)	170	34,9
loša (500-1000km)	197	40,5
osrednja (1000-2000km)	87	17,9
dobra (2000-3000km)	24	4,9
odlicna (preko 3000km)	9	1,8
Ukupno	487	100,0

Preko 75% porodica ima veoma loša ili loša primanja, dosta ispod prosječnog dohotka u Republici Srpskoj. Oko 18% porodica ima prosječna primanja, a svega 7% ima dobra primanja. Ovi podaci su svakako veoma zabrinjavajući i ukazuju na težak materijalni status porodica u ruralnim područjima Republike Srpske. Jedina ‘‘olakšavajuća’’ okolnost je što porodice iz ruralnih područja obično sami uzgajaju namirnice za ishranu što im umanjuje troškove življenja.

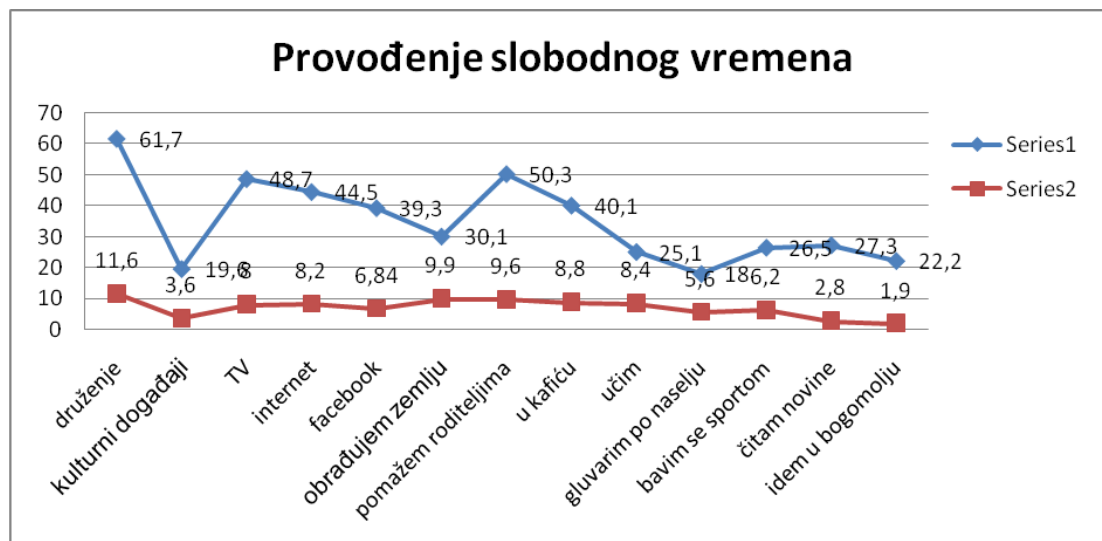
Tabela 4

Bračno stanje ispitanika		
Bračno stanje	Broj	%
oženjen/udata	70	14,1
neoženjen/neudata	411	82,9
rastavljen/na	15	3,0
Ukupno	496	100,0

Velika većina ispitanika (83%) još nije ulazila u brak, 14% je u braku a 3% je trenutno rastavljeno. Ovi podaci ukazuju da se mladi nešto kasnije upuštaju u brak nego što je to nekada bio slučaj. Dodatne analize pokazuju da oko 13,8% ispitanika ima sopstvenu djecu, što se poklapa sa procentom onih koji su u braku.

3.2.Slobodno vrijeme i najveći problemi mladih u ruralnim područjima

Grafikon 5
Provođenje slobodnog vremena tokom sedmice

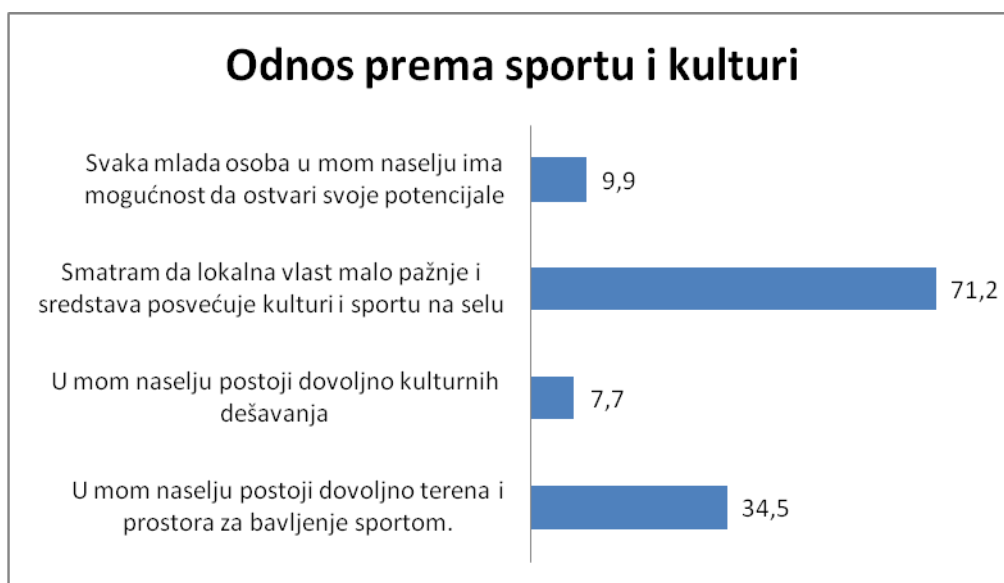
U ovom grafikonu vidimo uz koje aktivnosti je trošeno slobodno vrijeme (linija sa rombovima) te koliko sati sedmično za svaku od aktivnosti (linija sa kvadratićima). Najviše ispitanika (blizu 62%) svoje slobodno sedmično vrijeme provode kroz druženje s prijateljima (u prosjeku 1,5 sati dnevno). Njih 50% pomaže roditeljima, oko 49% gleda TV (oko 1 sat sedmično), 44,5% provodi vrijeme na

internetu, 39% na facebooku (1 sat dnevno), 40% u kafićima, 30% obrađuje zemlju itd. Najmanje ih provodi slobodno vrijeme uz neke kulturne aktivnosti. Dakle možemo zaključiti da se slobodno vrijeme troši prilično šaroliko ali da 40-50% ispitanika značajan dio svog vremena troši uz nekreativne opcije (tv, kafići, facebook). Ove navedene aktivnosti naravno da same po sebi nisu nekreativne ili negativne ali čini se da ih mladi koriste uglavnom na najpovršnji mogući način.

Ispitanike smo pitali i o njihovom učešću u raznim grupnim aktivnostima u posljednja 3 mjeseca. Njih 18-22% je učestvovalo u aktivnostima nekih sportskih sekcija, omladinskih i volonterskih organizacija. Oko 15% je učestvovalo u aktivnostima političkih partija a 13% u aktivnostima organizacije iz oblasti kulture.

Grafikon 6

Stavovi prema sportu i kulturi

U ovom grafikonu vidimo da velika većina (71,2%) nije zadovoljna koliko društvo posvećuje razvoju sporta i kulture. Uslovi za sport su nešto bolji od uslova za razvoj kulture. Generalno svega 10% mladih iz ruralnih područja smatra da mlada osoba ima šanse da razvije svoje potencijale.

Analiza odgovora na otvoreno pitanje: Prijedlozi ispitanika o unaprijeđenju provođenja slobodnog vremena

Ispitanici su odgovarali pitanje otvorenog tipa o načinima boljeg provođenja

slobodnog vremena. Navešće neke prijedloge ispitanika, razvrstane po opštinama.

Vlasenica: podići svijest mladih o tome kako na kvalitetan način iskoristiti slobodno vrijeme za sport, šetnju, a manje vremena provoditi pored ekrana uz igrice; zapošljavanje mladih, vlontiranje, potrebno je obezbijediti prostorije za provođenje kulturno- sportskih dešavanja;

Gradiška: izgradnja sportskih objekata; otvoriti dom kulture; osposobiti bioskop, povećati kulturna dešavanja; pružiti više mogućnosti i opcija ne samo mladima nego i starijim osobama; bolji standard; vlada treba više da obrati pažnju na omladinu; napraviti biciklističku stazu, stazu za trčanje; napraviti park za djecu.

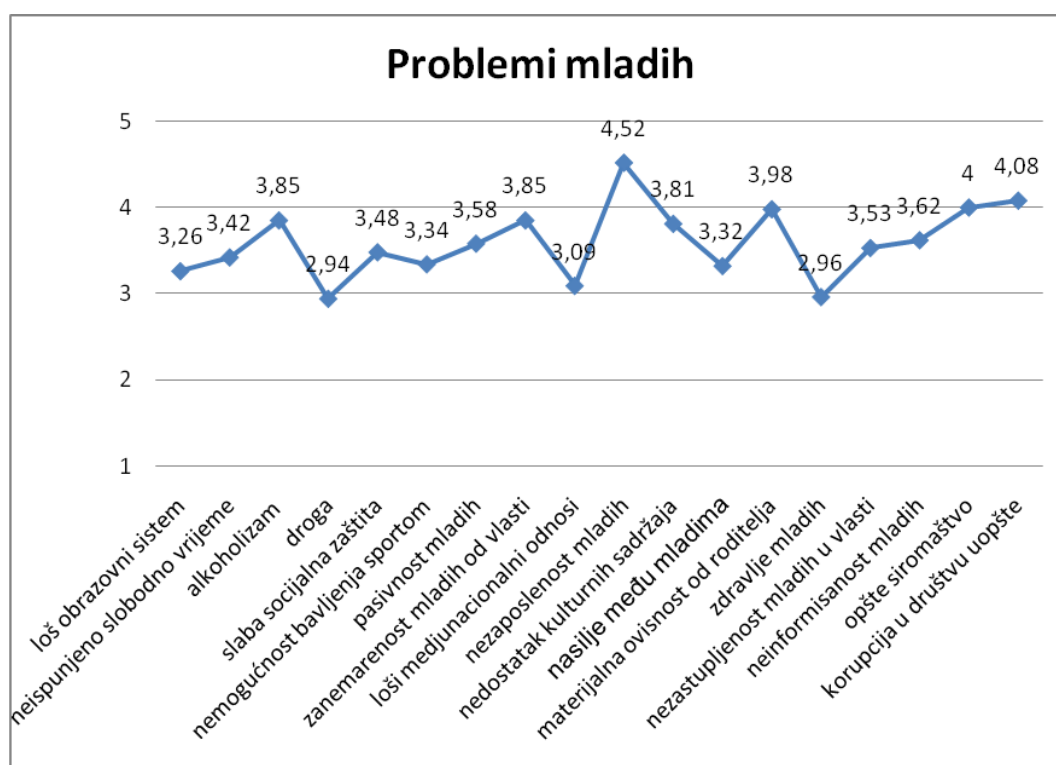
Mrkonjić Grad: povećati broj kulturnih dešavanja, sportska dešavanja.

Petrovo: organizovati aktivnosti za mlade; otvoriti sportske i kulturne ustanove.

Trebinje: izgraditi zabavni centar za mlade; zapošljavati mlade; izgradnja sportskih terena; kulturno-umjetnička dešavanja,

Grafikon 7

Prioritetni problemi mladih

Na ovom grafikonu vidimo kako su ispitanici procijenili zastupljenost pojedinih problema od 1-5 pri čemu je 5 oznaka za veoma veliki problem. Vidimo da većina problema je procijenjena kao značajan problem (vrijednosti su iznad središnje teorijske vrijednosti 3, što dakle ukazuje na zastupljenost tog problema). Kao najveći problemi su procijenjeni: nezaposlenost mladih, opšte siromaštvo i korupcija, materijalna ovisnost od roditelja, alkoholizam, zanemarenost od vlasti te nedostatak kulturnih sadržaja. Vršili smo poređenje zastupljenosti ovih problema s obzirom na pol ispitanika. Utvrđeno je da nema nikakvih značajnih razlika u vrednovanju problema.

3.3. Život na selu i zapošljavanje

Tabela 5

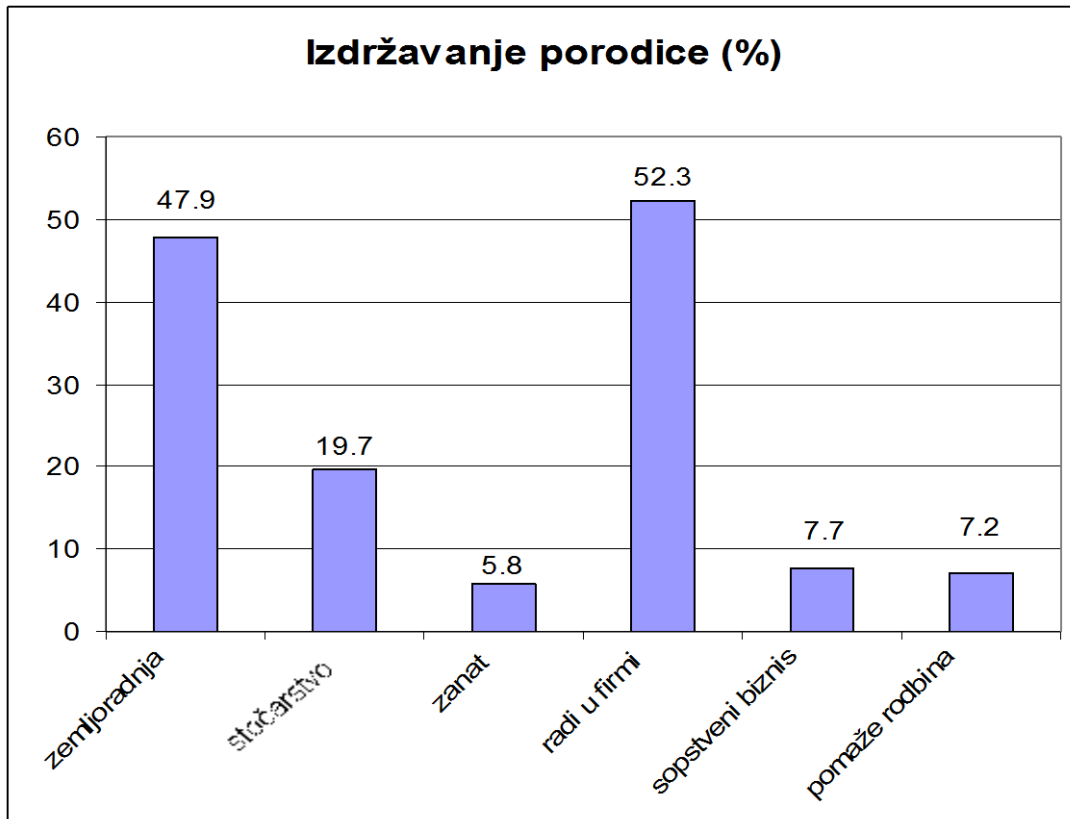
Opšta procjena života na selu

Procjena života na selu	Broj	%
veoma loš	119	24,2
loš	160	32,6
osrednji	181	36,9
dobar	20	4,1
odličan	11	2,2
Ukupno	491	100,0

Ispitanici su procjenjivali kvalitet života na selu. Najviše (oko 37%) ih je procijenilo da je život osrednji, dok je svega 6,3% bilo zadovoljno. Čak skoro 57% mladih je istaklo da je život na selu loš ili veoma loš. Vršili smo i dodatne procjene o procjeni života mladih na selu. Rezultati su još gori, oko 72% smatra da je život mladih na selu loš. Svega 3,3% smatra da društvo posvećuje dovoljno pažnje razvoju sela. Poredili smo rezultate i po opštinama ali nisu utvrđene značajne razlike.

Grafikon 8

Izdržavanje porodice

Ispitanici su se izjašnjavali o načinu izdržavanja porodice. Njih 53,3% je istaklo da se izdržava kroz rad u firmi, a skoro 48% kroz bavljenje zemljoradnjom. Oko 29% se izdržava kroz bavljenje stočarstvom, a ostali kroz zanatski rad ili sopstveni biznis.

Tabela 6
Status zaposlenja

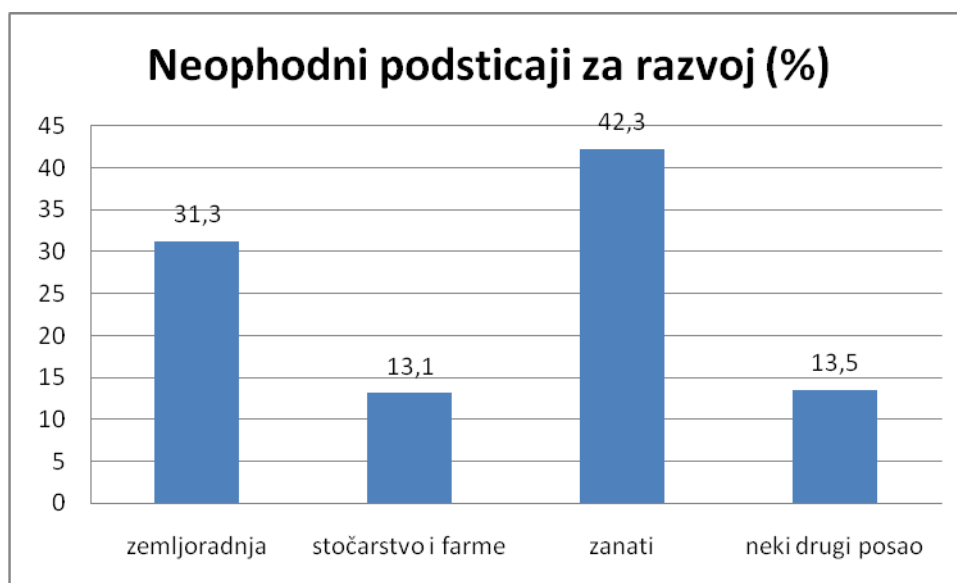
Zaposlenje	Broj	%
zaposlen i prijavljen	93	19,4
zaposlen ali ne i prijavljen	40	8,4
nisam zaposlen	193	40,3
još se školujem	153	31,9
Ukupno	479	100,0

Što se tiče zapošljavanja, oko 32% se još školuje dok je 68% radno sposobno. Od toga 28% je zaposleno, pri čemu 19,4% je zakonski prijavljeno a 8,4% radi na crno. Oko 40% radno sposobnih nije zaposleno. Ovaj podatak je nešto lošiji od

podataka o stopi nezaposlenosti na nivou cijele BiH. Dakle očigledno je da je situacija sa zapošljavanjem u ruralnim područjima nešto teža nego u urbanim.

Dodatne analize pokazuju da od onih koji su zaposleni, 46,4% radi u privatnom sektoru, 29,6% u javnom sektoru, a 18,4% se bavi nekim poslom kod kuće. Oko 45% je razmišljalo o započinjanju nekog sopstvenog biznisa.

Grafikon 9
Usmjeravanje podsticaja za razvoj sela

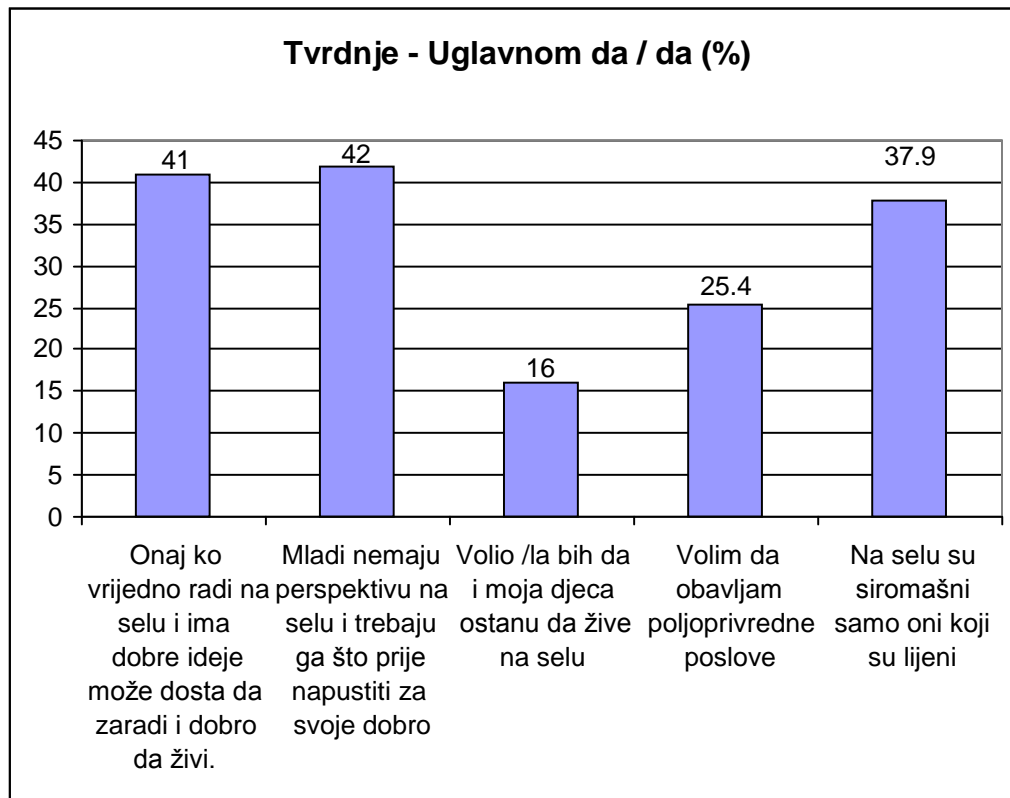
U ovom grafikonu je prikazano u kom smjeru bi trebali da idu podsticaji za razvoj sela. Najkorisniji podsticaji za 42% ispitanika bi bili oni koji su usmjereni prema zanatstvu, a za 31% za zemljoradnju. Oko 13% je istaklo važnost podsticaja za razvoj stočarstva.

Najpotrebniji resursi za započinjanje biznisa su: znanja o određenim oblastima (za 72% ispitanika), informacije, savjeti i podrška tokom ispitivanja tržišta i izrade poslovnog plana (za 70%), te vlasništvo nad nepokretnostima (za 55%).

Uzroci nezapočinjanja sopstvenog biznisa najčešće leže u nepostojanju podsticaja, strahu od neuspjeha i neimanju kredita.

Grafikon 10

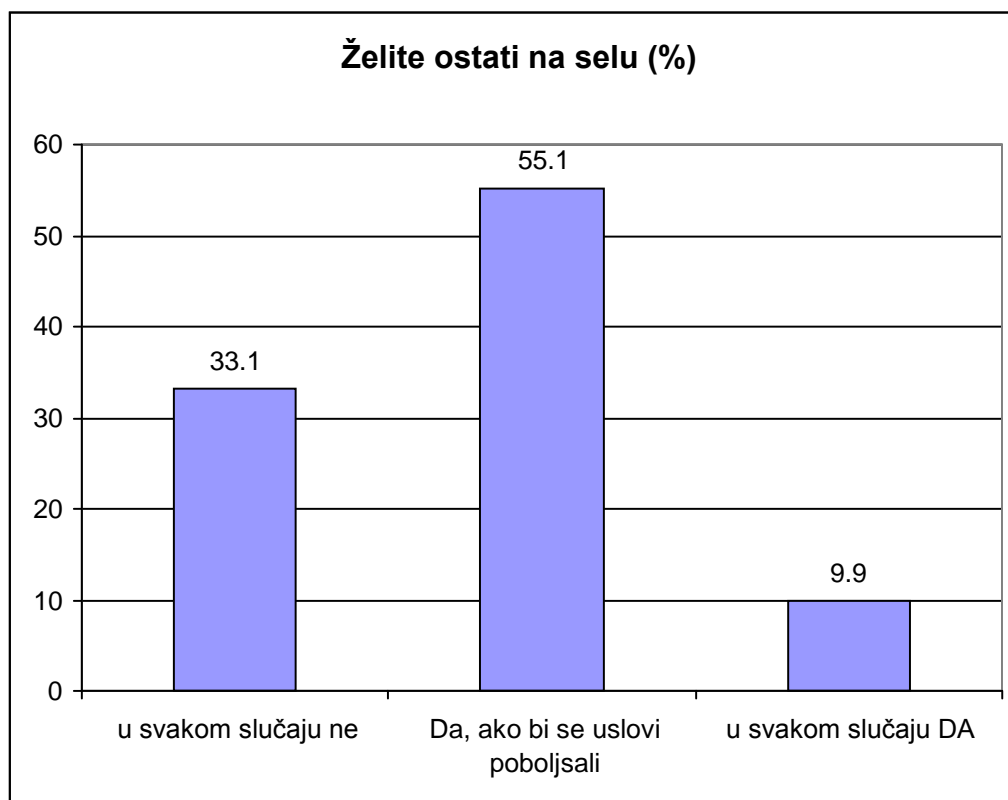
Stavovi prema životu na selu

Iz ovog grafikona vidimo da ispitanici imaju pomalo pomiješane stavove i osjećanja prema životu na selu. Oko 40% smatra da onaj ko je vrijedan može da ima dobru perspektivu na selu. Naspram toga 42% smatra da mladi tu nemaju nikakve perspektive i da trebaju napustiti selo što prije. Svega 16% bi željelo da i njihova djeca ostanu živjeti na selu.

Grafikon 11

Stavovi prema ostanku na selu

Ova tabela dodatno pojašnjava odnos prema ostanku na selu. Oko 33% definitivno ne želi da ostane na selu, 55% bi ostalo ako se poboljšaju uslovi dok svega 9% bi ostalo u svakom slučaju. Iz ovog vidimo da je neophodno ukoliko želimo zadržati mlade na selu, poboljšati uslove življenja.

Tabela 7

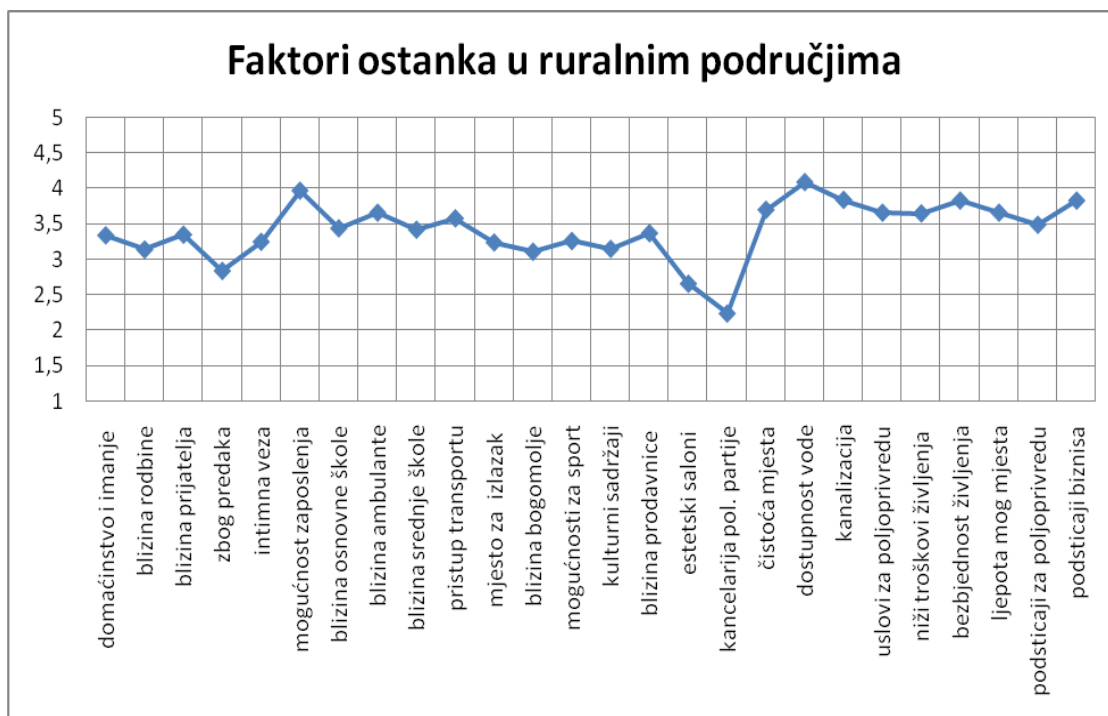
Šta vas podstiče da napustite selo

	Broj	%
nemogućnost zarade	295	63,6
naporan rad	49	10,6
teško je naći bračnog partnera	37	8,0
manjak društvenih događanja	63	13,6
neposjedovanje imovine	16	3,4
drugo	4	,9
Ukupno	464	100,0

Ova tabela detaljnije objašnjava faktore koji podstiču mlade da napuste selo. Najvažniji faktor (za 63,6%) je (ne) mogućnost zarade. Dakle, mladi napuštaju selo najviše tragajući za materijalnom egzistencijom. Ostali faktori su znatno manje zastupljeni, ali valja spomenuti da se među njima nalaze "manjak društvenih događanja" i "naporan rad."

Grafikon 12

Odrednice ostanka mladih u ruralnim područjima

Ovaj grafikon nam pokazuje koji su faktori ostanka u ruralnim područjima. Važnost svakog faktora je procjenjivana od 1-5 pri čemu 5 podrazumjeva veliku važnost nekog faktora. Vidimo da dva faktora imaju prilično visoku važnost (na nivou broja 4) i to su "dostupnost vode" te "mogućnost zaposlenja". Ostali razlozi koji su takođe visoko vrednovani su: postojanje kanalizacione mreže, bezbjednost, ljepota i čistoća mjesta, niži troškovi življenja, saobraćajna povezanost, uslovi za poljoprivredu, podsticaji za biznis. Dakle, važna je infrastruktura, estetika, te mogućnost rada i zarade.

Analiza odgovora na otvoreno pitanje: Prijedlozi ispitanika za poboljšanje položaja mladih na selu.

Ispitanici su davali prijedloge za poboljšanje položaja mladih. Navodimo

prijedloge razvrstane po opštinama (na žalost u Petrovu nije bilo prijedloga, a i u drugim gradovima ih nije bilo mnogo- to valjda govori o (ne)inicijativi i (ne)spremnosti ispitanika da i sami doprinesu poboljšanju položaja kroz identifikaciju korisnih prijedloga).

Vlasenica: obezbijediti bolje uslove za život; izgraditi puteve; obogatiti sadržaje za mlade, podstaći razvoj poljoprivrede; zaposlenje; stimulisanje putem povoljnijih kredita; izgraditi u selima ambulantu.

Gradiška: povećati mogućnost zaposlenja; obezbijediti sportske sale;

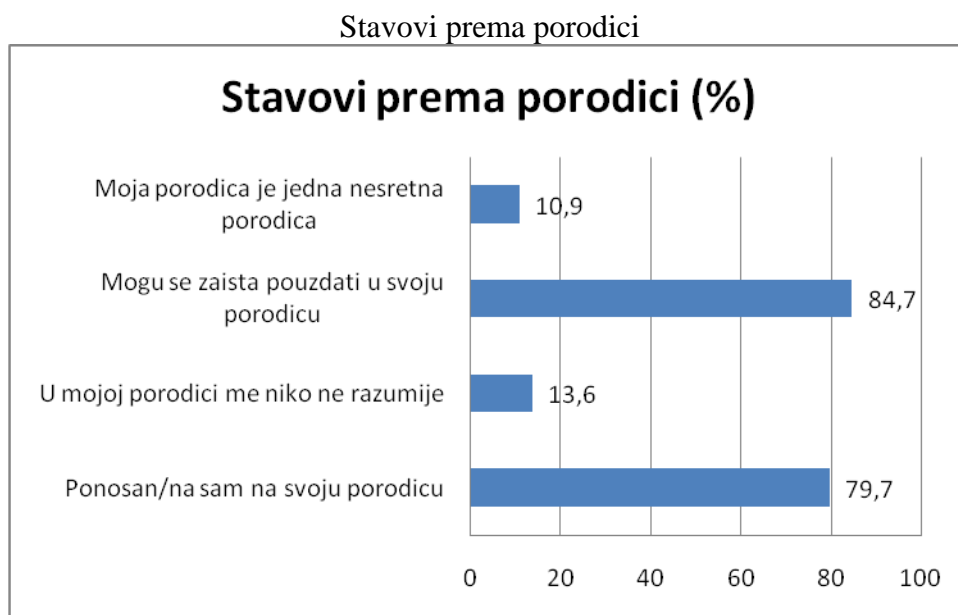
Mrkonjić Grad: otvaranje novih firmi da bi mladi opstali na selu;

Trebinje: zaposlenje u državne firme; omogućiti više mjesta za izlazak; kulturne i sportske aktivnosti

Kao što vidimo većina ovih prijedloga je u skladu sa onim iz grafikonima o faktorima ostanka.

3.4. Porodični i rodni odnosi

Tabela 13

Vidimo da je većina mladih (oko 80 %) zadovoljna svojom porodicom. Oko 11%-14% nije zadovoljno i smatra da ga ostali članovi ne razumiju.

Tabela 8

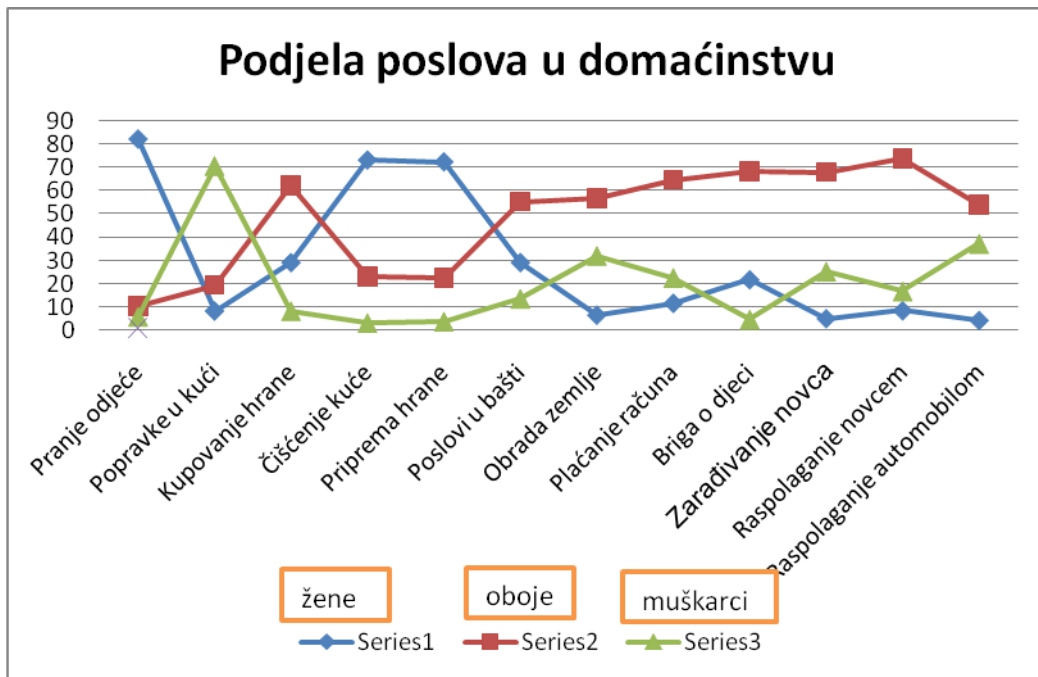
Stavovi prema rodnim odnosima kod mladića i djevojaka

Tvrdnja	ukupan % saglasnosti	% poduzorak mladići	% poduzorak djevojke
Najvažnija uloga žene je da se brine o kući i da kuha za svoju porodicu.	42	46,1	36,1
Postoje situacije u kojima žena zaslužuje biti pretučena.	10	12,1	6,3
Mijenjanje pelena, kupanje djece, i hranjenje djece su dužnosti majke.	42	47,4	35,5
Muškarac bi trebao imati posljednju riječ o odlukama kod kuće.	31,5	42,3	15,0
Nikada ne bih imao prijatelja / icu koji/a je homoseksualac ili lezbejka.	29,5	38,7	15,2
Biti muškarac znači da moraš biti čvrst.	54,2	65,4	38,3
Neprirodno je da žena dominira nad muškarcem.	38,1	48,1	23

U prethodnoj tabeli su predstavljene stavovi mladića i djevojaka prema rodnim odnosima, ravnopravnosti, podjeli poslova itd. Vidimo da je većina stavova prilično zasićena predrasudama i stereotipima u pravcu hegominističke percepcije maskuliniteta. Tako npr. 54% ispitanika smatra da muškarac treba da bude čvrst, a 30% da on treba da donosi odluke. Preko 40% ispitanika smatra da je uloga žene briga o djeci i kućanski poslovi. Oko 10% smatra da postoje situacije kada žena treba da bude pretučena. Kod 30% ispitanika postoji izražena socijalna distanca prema osobama homoseksualne orijentacije. Treba napomenuti da su ovo rezultati na cijelom uzorku. Ovi stavovi su još problematičniji kada se posmatraju isključivo na muškom poduzorku. Dakle, stavovi muškaraca su više opterećeni tradicionalnim normama koje promoviraju dominaciju muškarca u rodnim odnosima.

Grafikon 14

Podjela poslova između mladića i djevojaka

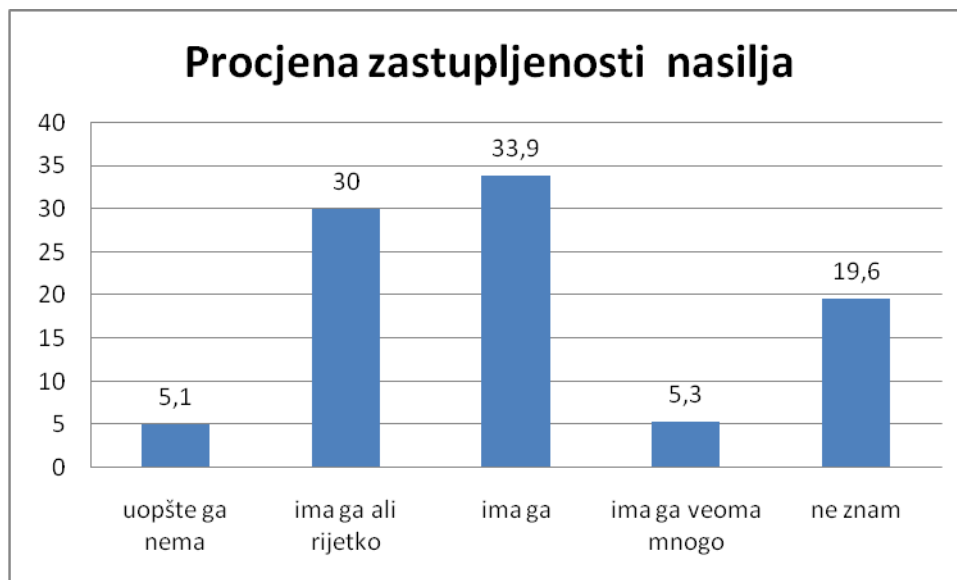

U ovom grafikonu vidimo kakva je podjela poslova u domaćinstvu. Za svaki posao ispitanici su zaokruživali ko ga obavlja i opcije su bile: uvijek ili uglavnom žene, podjednako muški i ženski, uglavnom ili uvijek muški. Vidimo da su kućni poslovi (pranje odjeće, čišćenje kuće, priprema hrane) te briga o djeci uglavnom obaveza žene. Muškarac se više bavi popravkama u kući, obradom zemlje, plaćanjem računa, raspolaganjem automobila itd. Podjednako rade poslove kao što su kupovanje hrane, radovi u bašti i na zemlji, zarađivanje i raspolaganje novcem itd. Ovakvom podjelom poslova je uglavnom ili potpuno zadovoljno oko 89% ispitanika i pri tome nisu utvrđene značajne razlike između stavova djevojaka i mladića.

3.5. Stavovi prema nasilju i iskustvo sa nasiljem

Grafikon 15

Zastupljenost nasilja u porodici

Što se tiče zastupljenosti nasilja u porodici, oko 35% ispitanika smatra da nasilja nema ili ga ima veoma malo. Blizu 40% ispitanika smatra da ima nasilja. Ovi podaci potvrđuju početne hipoteze ovog istraživanja o značajnoj zastupljenosti nasilja u porodici u našim zajednicama.

Tabela 9

Stavovi mladića i djevojaka prema nasilju

Tvrdnja	% ukupna saglasnost	% poduzorak mladići	% poduzorak djevojke
U redu je da roditelj tuče dijete.	16,4	18,9	11,9
Nasilje je ponekad jedini način da sredite stvari u svojoj kući.*	4,2	6,3	1,5
U nekim slučajevima silovanja, žene su same krive što se to dogodilo *	7,9	9,4	4,6
Ako muškarac samo ošamari ženu ne možemo reći da je nasilnik. **	20,5	25	13
Vrijeđanje je također jedan oblik nasilja.	57	53	61,4
Nasilje prema homoseksualcima je uvek opravdano.**	13,7	20,3	4,1

U ovoj tabeli vidimo u kojoj mjeri su ispitanici saglasni sa tvrdnjama o nasilju. Dati su ukupni rezultati ali i stepen saglasnosti unutar poduzorka mladića i djevojaka. Zvezdice kraj tvrdnji označavaju da li su razlike u stavovima između mladića i djevojaka statistički značajne. Zabrinjavajući podatak je da oko 20% ispitanika ne smatra šamaranje žene kao nasilje. Interesantno je da takav stav ima i oko 13% djevojaka. Očegledno se radi o tzv. ‘Pygmalionovom efektu’ kada žrtva internalizuje i usvaja negativnu predrasudu ili ponašanja usmjerenu prema njoj samoj. Pored toga, oko 8% u prosjeku smatra da su žene same zaslužne za čin silovanja. Oko 16,4 % odobrava nasilje nad djecom, a 13,7% nasilje nad homoseksualcima. Možemo zaključiti da u stavovima ispitanika ima dosta uvjerenja koja odobravaju razne vrste nasilja. Ovo može biti posljedica dominacije određenih tradicionalnih normi u društvu ali i odrastanja u kontekstu koji je bio prožet nasiljem što ratnim što svakim drugim.

Tabela 10

Iskustvo sa nasiljem

Oblici nasilja	% jednom ili više puta
Jeste li ikada ošamarili partnerku/a ili na nju/njega bacili nešto što ju/ ga je moglo povrijediti?	10,6
Jeste li ikada udarili partnerku/a šakom ili s nečim drugim što ju je moglo povrijediti?	5,1
Jeste li ikada imali seks sa partnerkom/om protiv njene/njegove volje?	4,0
Da li vas je partner/ka ikada ošamario/la ili bacio/la nešto što vas je moglo povrijediti?	9,9
Da li vas je partner /ka ikada udario/la šakom ili s nečim drugim što vas je moglo povrijediti?	6,2
Da li je partner /ka ikada imao/li seks sa vama protiv vaše volje?	6,9
Da li se dešavalo u vašoj porodici da roditelji ošamare dijete?	55,5
Da li se dešavalo u vašoj porodici da roditelji udare dijete šakom ili nogom?	15,9
Da li se dešavalo u vašoj porodici da dijete ošamari roditelja?	6,0
Da li se dešavalo u vašoj porodici da dijete udari roditelja šakom ili nogom?	3,6

U ovoj tabeli vidimo u kojoj mjeri su ispitanici imali iskustva s nasiljem iz perspektive žrtve ali i agresora. Pored toga, razmatramo zastupljenost različitih vidova fizičkog i seksualnog nasilja te nasilje na relaciji roditelj-dijete. Rezultati su generalno niži nego u nekim drugim sličnim istraživanjima. Ovo je možda I

posljedica želje ispitanika da ‘‘uljepšaju stanje’’ i situaciju po pitanju nasilja. Svi vidovi nasilja, bilo iz pozicije žrtve ili agresora su prisutni kod 4-10% ispitanika. Nešto je više iskustava s nasiljem iz pozicije žrtve. Najprisutniji vid nasilja je ‘‘šamaranje’’ (kod oko 10% ispitanika). Iskustvo seksualnog nasilja je imalo oko 7% ispitanika. Ono što najviše zabrinjava je šamaranje i udaranje djece od strane roditelja. Oko 55% ispitanika potvrđuje da su u njihovim porodicama djeca šamarana, a u 16% slučajeva djeca su bila udarana šakom ili nogom. U 3-6% slučajeva dešavalo se i da dijete udari roditelja. Treba napomenuti i da smo vršili poređenja s obzirom na pol. Nije bilo mnogo velikih razlika između polova. Drugim riječima, rezultati su pokazali da su i djevojke uključene u ciklus nasilja i to ne samo iz pozicije žrtve već i kao nasilnik. Ovo nije u skladu sa brojnim drugim istraživanjima u kojima su muškarci obično dominantni vinovnici nasilja u porodici. Ovakav rezultat je možda posljedica činjenice da su naš uzorak činile mlade osobe, a nasilje se obično više ispoljava što je emotivna veza duža ili u braku.

Ispitanici su pokušali i da objasne glavne uzroke nasilja. Kao najveći uzročnik nasilja spominje se alkohol (kod 63%), zatim materijalni problemi (22,6%) te nasilje kao dio tradicije našeg naroda (22,6%). Oko 80 % ističe da bi prijavilo nasilje nadležnim organima ako bi ga uočilo.

Analiza odgovora na otvoreno pitanje: Prijedlozi ispitanika za sprečavanje nasilja u porodici

Ispitanici su davali prijedloge za poboljšanje položaja mladih. Navodimo prijedloge razvrstane po opštinama

Vlasenica: edukacija nasilnika i žrtava o posljedicama; edukovati zrtve nasilja o potrebi prijavljivanja nasilja u porodici; radikalnije kažnjavati nasilje; veći nadzor socijalnih ustanova nad rizičnim porodicama;.

Gradiška: bolji uslovi za život; raditi sa muskarcima; poboljšati kazne i redovno ih sprovoditi; organizovati predavanja po selima o pravima žena; već u osnovnoj školi bi trebali imati časove na tu temu.

Mrkonjić Grad: mijenjati zakon u državi i oštrije kažnjavati nasilje; raditi na prevenciji alkoholozima jer on vodi ka nasilju; povećati kazne; naselje se najčešće javlja u porodicama koje su socijalni slucajevi pa takve porodice se trebaju vise posjećivati.

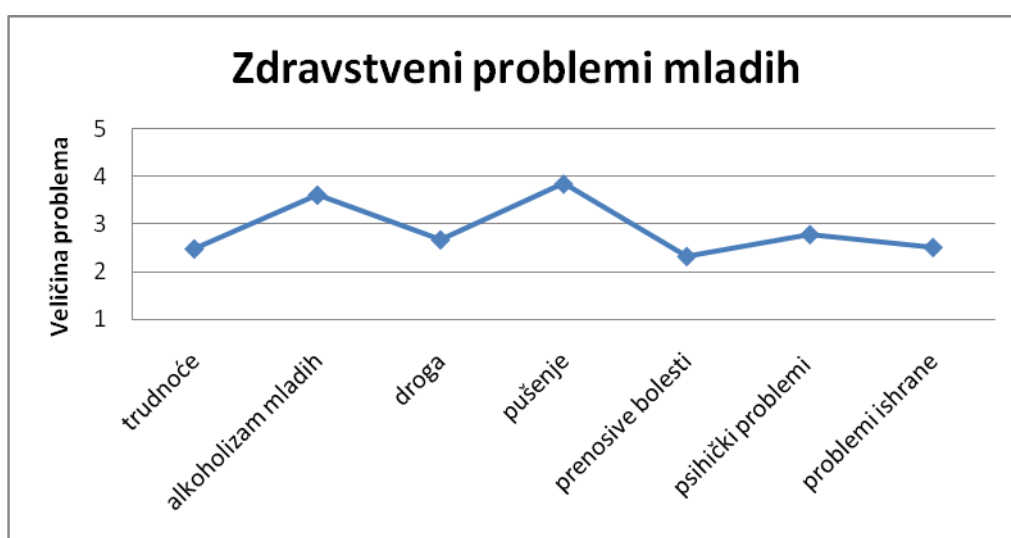
Petrovo: strogo kažnjavati nasilnike; unaprijediti rad socijalne službe; organizovati što veće skupove i seminare o tome.

Trebinje: treba oštrije kažnjavati nasilje u porodici; edukovati žene da nije sramota biti razveden i omogućiti im pomoć; redovni odlasci kod psihologa.

3.6. Zdravlje mladih

Grafikon 16

Zdravstveni problemi mladih

Ispitanici su vrednovali koji su najveći zdravstveni problemi mladih pri čemu veći skor (prema broju 5) označava veći problem. Kao najveći zdravstveni problemi ocijenjeni su pušenje i alkoholizam. Ostali problemi su manje vrednovani. Dodatne obrade su pokazale da nema značajnih razlika u procjeni između mladića i djevojaka.

Tabela 11

Konzumiranje opojnih supstanci (%)

Opojne supstance	ukupno	poduzorak djevojke	poduzorak mladići
Da li sada pušite	30,5	25,5	33,9
Da li sada pijete alkohol	29,9	15,7	39,8
Droga u zadnjih 6 mjeseci	4,2	2,3	5,5

U ovoj tabeli su dati detaljniji podaci vezano za konzumiranje opojnih supstanci. Predstavljene su rezultati na cijelom uzorku te na poduzorcima djevojaka

i mladića. Oko 30% ispitanika ističe da sada pije alkohol i puši cigarete. Oko 4,2% je uzimalo neku od droga u zadnjih 6 mjeseci, uglavnom marihuanu. Primjećujemo da su u sva tri slučaja veći konzumenti mladići, pogotovo kada je u pitanju alkohol.

Tabela 12

Upoznatost sa reproduktivnim zdravljem

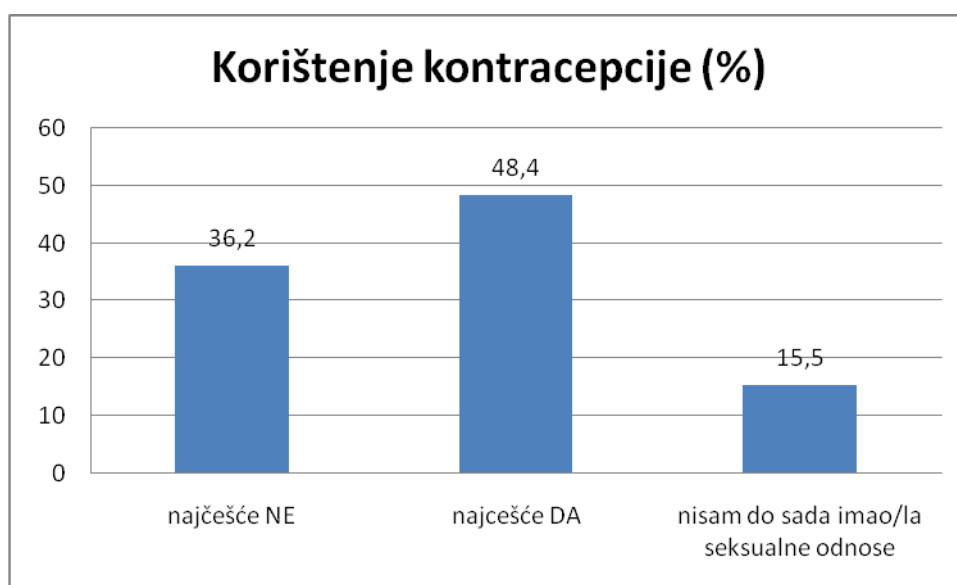
Upoznatost	Broj	%
nimalo	44	8,8
malo	57	11,4
osrednje	155	30,9
dobro	137	27,3
veoma dobro	92	18,4
Ukupno	485	100,0

Što se tiče reproduktivnog zdravlja, oko 20% priznaje da zna malo ili nimalo o tome, dok oko 45% ispitanika kaže da je dobro i vrlo dobro upoznato. Najviše ispitanika (26,8%) je informacije o tome dobilo u školi, te od roditelja i prijatelja (po 20%). .

Ispitanici su istakli da bi željeli imati troje djece u prosjeku. Pri tome, 48% je svjesno da to nije u skladu sa njihovim ekonomskim mogućnostima.

Grafikon 17

Korištenje kontracepcijskih sredstava

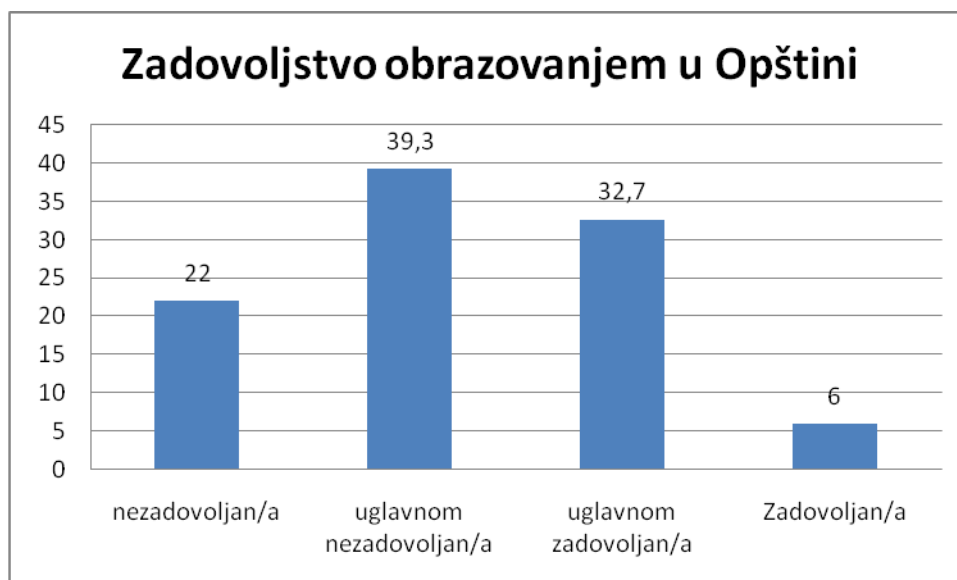

Skoro polovina ispitanika (48,4%) najčešće koristi kontraceptivna sredstva. Oko 36% je sklonu riskantnom seksualnom odnosu bez zaštite. Dodatne obrade pokazuju da 83% ispitanika smatra da oboje treba da brinu o kontracepciji. Oko 81,5% nikad nije imalo kontrole povodom polno prenosivih bolesti, oko 9,5% je išlo ljekaru jedanput, a 9% više od jedanput. Žene su išle na ginekološki pregled u prosjeku 2 puta. Ovi rezultati ukazuju da postoji potreba za većom edukacijom mladih na selu iz ove oblasti, pogotovo kada je u pitanju seks bez zaštite.

3.7. Obrazovanje, mobilnost i vizija budućnosti

Grafikon 18

Zadovoljstvo obrazovanjem u opštini

Oko 61% ispitanika je nezadovoljno procesom obrazovanja u njihovoj opštini, dok je oko 39% zadovoljno. Za razliku od tog podatka, dodatna analiza pokazuje da je 71% ispitanika zadovoljno svojim izborom srednje škole. Od onih koji su sad na srednjoškolskom uzrastu, 51% bi tražilo posao, a 47% fakultet. Oni koji su stariji, a nisu upisali fakultet, nisu to učinili uglavnom jer nisu imali novca (kod 52% ispitanika) ili ih fakultet nije zanimalo (29%).

Analiza odgovora na otvoreno pitanje: Prijedlozi ispitanika za neformalne edukacije

Ispitanici su predlagali koji bi kursevi za njih bili najinteresantniji. Navodimo prijedloge ispitanika, razvrstane po opštinama.

Vlasenica: poljoprivreda i njen razvoj u regionu; pisanje i vođenje projekata, edukacija o ekologiji; informatika; pisanje projekata; jezici; bezbjednost saobraćaja; prodaja hrane; voćarstvo, stočarstvo; pčelarstvo; usavršavanje znanja o mehanizaciji; predavanja o nasilju; predavanja o alkoholizmu; timski rad i liderstvo; omladinska politika.

Gradiška: informatika; strani jezici; radionice o što većem broju raznih zanata; iskustva uspješnih preduzetnika; prava djece i žena; početno investiranje; voćarstvo; omladinska politika; uzgoj stoke; plastenici; ratarstvo.

Mrkonjić Grad: strani jezici; izrada biznis plana; knjigovodstvo; frizerski kurs;

Petrovo: volonterizam; kurs stranih jezika; reproduktivno zdravlje; kako započeti privatni biznis; omladinski aktivizam; vještine komunikacij; bolesti zavisnosti; zaštita životne sredine.

Trebinje: bolesti zavisnosti; zaštita životne sredine; poljoprivreda; zanatstvo, započinjanje samostalnog biznisa; kako podstaći omladinu na organizovanje kulturnih dešavanja; kako slobodno vrijeme trošiti na najbolji način; kursevi stranih jezika.

Tabela 13

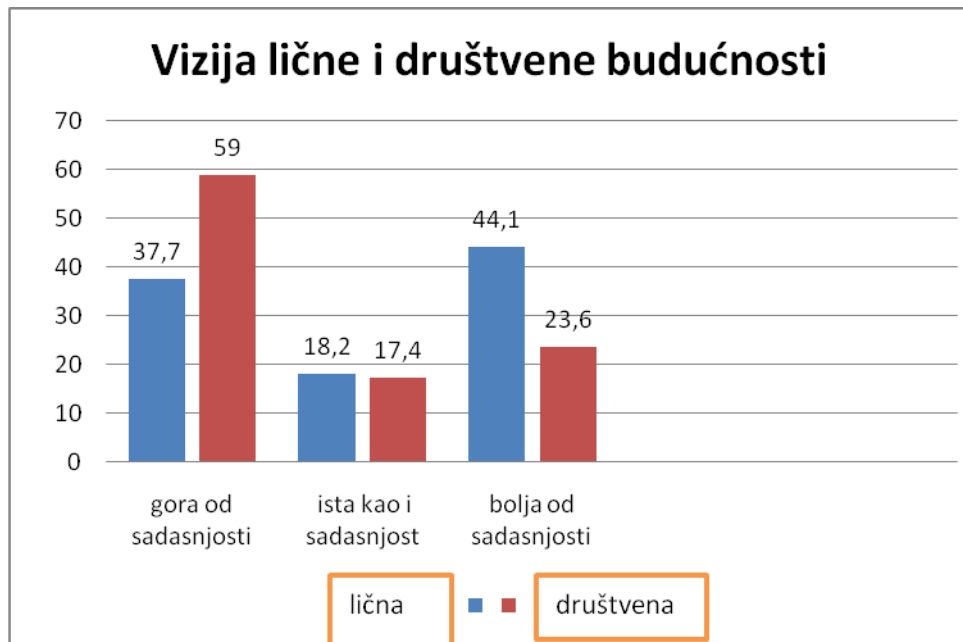
Mobilnost mladih

Teritorija	Nikada	Ponekad (1-5 puta)	Često (barem jednom mjesečno)	Veoma često (svake sedmice)
1.druga mjesta u Republici Srpskoj	5,5	0,5	52,2	26,2
2.Federacija BiH	20,6	7,6	56,5	15,3
3.Srbija	14,5	3,4	69,1	13,0
4.Hrvatska	43,3	0,4	48,7	5,6
5.Crna Gora	28,0	0,4	62,2	7,2

Što se tiče mobilnosti mladih iz ruralnih područja, ona je na nekom srednjem nivou. Većina mladih je imala priliku da često putuje u zemlje okruženja Srbiju, Hrvatsku i Crnu Goru. Dodatne analize pokazuju da 60% ispitanika ima vozačku dozvolu. Za 23,7% saobraćajna povezanost je loša, 64,4% osrednja, za 11,6% odlična.

Grafikon 19

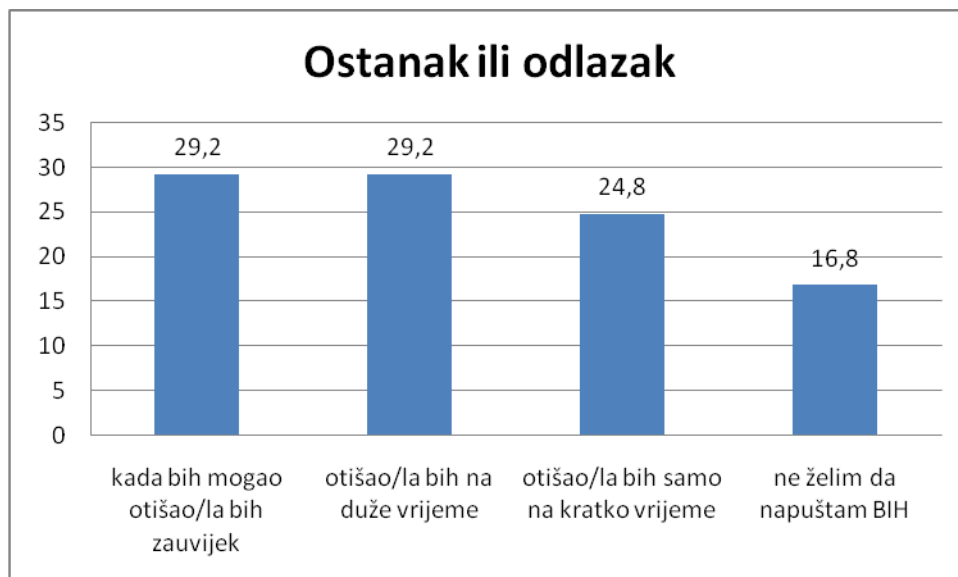
Vizija lične i društvene budućnosti

Ispitanici su procenjivali ličnu i društvenu budućnost. Uočavamo da je vizija lične budućnosti pozitivnija od društvene. 44,1% ispitanika smatra da će njihova lična budućnost biti bolja od sadašnjosti, dok svega 23,6% to isto smatra za budućnost društva.

Grafikon 20

Stavovi prema ostanku u Republici Srpskoj

Većina ispitanih mladih u ruralnim područjima (83%) bi napustila BiH što zauvijek ili na duže ili kraće vrijeme. Oko 17% mladih bi ostalo i ne bi napuštalo BiH.

Ovi podaci su obeshrabrujući ali i dobra ilustracija i indikator opšteg položaja mladih u ruralnim područjima. Oni ukazuju da je zaista neophodno ponuditi konkretne mjere i programe da bi se ubrzaoo razvoj sela i omogućio ostanak mladih u njemu.

4. Diskusija

Istraživanje je imalo za cilj da ispita potrebe mladih iz ruralnih područja sa pet opština u Republici Srpskoj. Rezultati su nam potvrdili neke stvari koje smo već znali, a saznali smo i neke nove detalje o temama koje su do sada bile manje ispitivanje (npr. stavovi prema rodnim odnosima, zastupljenost različitih vidova nasilja itd). Ono što je već poznato i što se potvrdilo i u ovom istraživanju je težak socijalni status ispitanika. Rezultati da je svega 21% porodica u kojima su oba roditelja zaposlena ili da su u preko 75% porodica ukupna mjesečna primanja ispod 1000KM- dovoljno govore sami za sebe. Ovakve okolnosti svakako da ostavljaju negativnog traga i na sve druge sfere života mladih. Tako su u nekim odgovorima mladi povezivali zastupljenost nasilja sa materijalnim problemima. Neko bi rekao da se potvrđuje poslovice: "Gdje siromaštvo ulazi na vrata, ljubav ide kroz prozor." Ovo dakle ukazuje na povezanost i složenost problema s kojima se suočavamo. Razni problemi koje vidimo su u stvari manifestacija raznih strukturalnih i socijalno- tektonskih kretanja koji produbljuju nejednakost među ljudima, ugrožavaju stabilnost porodica i samopoštovanje pojedinaca.

Prethodno iznesene konstatacije potkrepljuju podaci o prioritetnim problemima mladih. Kao najveći problemi su procijenjeni: nezaposlenost mladih, opšte siromaštvo i korupcija, materijalna ovisnost od roditelja, alkoholizam, zanemarenost od vlasti te nedostatak kulturnih sadržaja. Vidimo da u ovom spektru problema ima dosta onih koji nisu direktno vezani za uobičajeni život i interesovanja mladih. Ovo praktično više liči na probleme odraslih ljudi a ne mladih. To govori o veličini tih problema koji očigledno "guše", ali i zrelosti i svjesnosti mladih o stvarnosti u kojoj se nalaze.

Slobodno vrijeme se upražnjava šaroliko. Pozitivno je da 62% mladih upražnjava svoje slobodno vrijeme kroz druženje s prijateljima, a 50% pomaže roditeljima. Naspram toga 40-50% ispitanika provodi svoje po nekoliko sati dnevno uz pretežno nekreativne aktivnosti (kafići, internet, facebook). Ovi podaci su u skladu sa ranijim istraživanjima koja su rađena u Republici Srpskoj gdje je takođe ustanovljeno da se polovina slobodnog vremena provodi kroz opciju "gluvarenja".

Što se tiče odnosa mladih prema selu, čini se da je on ambivalentan. S jedne strane, osjeti se da su mladi privrženi mjestu gdje su se rodili i proveli svoj dosadašnji život, ali s druge strane itekako su svjesni da život u ruralnim područjima nije laki i da su lišeni određenih pogodnosti. Čini se da je njihov stav "ostaćemo ovdje ali ako

postoje ulovi za pristojan život!” Budući da ti bolji uslovi nisu baš na vidiku nije ni čudo da onda dobijamo podatak da više od polovine mladih budućnost vidi kao dosta goru od sadašnjosti, te da bi 83% ispitanih mladih željelo da napusti ne samo selo već i RS i BiH.

Ovo pitanje je direktno vezano sa zapošljavanje koje je identifikovano kao najveći problem i potreba mladih. Ako bi se ovo pitanje riješilo i mnoge druge stvari bi čini se krenule na bolje. Trenutno, situacija nije sjajna, oko 40% radno sposobnih ispitanika nije zaposleno, a to odgovara približno i situaciji u stvarnosti. Ispitanici ističu da su im zaista neophodni podsticaji da bi razvili svoje privredne programe ili započeli određeni zanatski posao. Takvih programa je bilo a ima ih i sada, ali čini se da se mora više uraditi na selekciji ciljne grupe te praćenju realizacije tih programa, tj. da data sredstva odu u pravu svrhu. Takođe, stara je istina da dodjela tih podsticaja treba da bude jednostavnija a količina novca veća da bi to sve imalo neki pravi efekat.

Jedan od inovativnijih dijelova rezultata ovog istraživanja su stavovi prema rodnom odnosima i nasilju. Rezultati su psihološki zanimljivi i održavaju neke interesantne psihološke fenomene. U stavovima ispitanika su prisutne predrasude i stereotipi o odnosima između muškaraca i žena, te ulozi jednih i drugih. Muškarac se doživljava kao dominantna figura koji često ima monopol nad donošenjem odluka u porodici. Podjela poslova je uglavnom u skladu sa tradicionalnim normama, ženina uloga je više vezana za kuću i djecu, a muškarčeva za aktivnosti izvan kuće. Međutim treba navesti da to ipak nije crno-bijela slika, čini se da ima određenih promjena u odnosu na prošla vremena. Jaz u ulogama i poslovima nije više tako dubok kao nekad.

Odnos prema nasilju se nadovezuje na rodne norme. U stavovima ispitanika postoje uvjerenja koja potkrepljuju nasilje. Možda je komičan podatak da 25% mladića smatra da šamaranje žene nije nasilje ali je svakako tragično da tako misli i 13% ženskih ispitanica. Jasno je da je kod određenog dijela mlade muške populacije došlo do usvajanja nekih tradicionalnih normi ali je još gore da je to internalizovao i dio populacije žena. Zaista je neophodno u budućnosti raditi prije svega sa ženama na razbijanju ovakvih autodestruktivnih uvjerenja.

Rezultati o iskustvu s nasiljem u vezama/braku variraju od 4-10% što relativno nije mnogo. Ovo može biti posljedica "uljepšavanja" situacije i želje da se neka negativna iskustva prikriju ali i posljedica činjenice da su naš uzorak činile mlade osobe, a nasilje se obično više ispoljava što je emotivna veza duža ili u braku.

Najprisutniji vid nasilja je "šamaranje" kod 10% ispitanika, a iskustvo seksualnog nasilja je imalo oko 7% ispitanika. Ono što veoma zabrinjava je visok procenata šamaranja (u 55% slučajeva) i udaranja djece od strane roditelja. Čini se da bi se kroz neki program u budućnosti trebalo više posvetiti istraživanju i radu na problemu roditeljskog nasilja nad djecom.

Što se tiče zdravlja, izdvaja se nekoliko problema. To su pušenje, alkohol i rizičan seks. Naime, oko 30% mladih konzumira cigarete i alkohol, a 36% ima seks bez zaštite. Zbog dobijanja socijalno poželjnih odgovora kod ovakvih pitanja, za pretpostaviti je da je ovaj procenat u stvarnosti i veći. Uzroci ovih problema mogu biti u nekim dubljim okolnostima koje produkuju nezadovoljstvo ali i u neinformisanosti, pogotovo po pitanju kontracepcije. Ovo istraživanje dakle, takođe ukazuje na potrebu da se intenzivnije vode edukacije o ovim problemima bilo kroz školu ili rad nevladinih i zdravstvenih organizacija.

Obrazovanje mladih sa sela je često unaprijed određeno i programirano. Veliki broj mladih ljudi sa sela možda i ima sklonost ka učenju i nastavku školovanja ali do toga ne dolazi zbog potrebe da se nastavi zemljoradnja ili neki drugi posao koji porodica obavlja. Treba napomenuti da i po ovom pitanju ima promjena u odnosu na prošla vremena. Danas je znatno više mladih sa sela koji upisuju fakultete i uspješno ih završavaju. O tome svjedoči podatak iz ovog istraživanja da 47% ispitanih srednjoškolaca bi željelo da upiše fakultet.

Zaključak

Rezultati istraživanja nas ponovo podsjećaju na tešku materijalnu situaciju i status stanovnika, u ovom slučaju mladih na selu. Ovi strukturalni problemi se ispoljavaju na razne načine. Rezultati istraživanja potkrepljuju početnu postavku cijelog programa da bi bilo korisno sprovesti određene aktivnosti koje doprinose zapošljavanju te programe o rodnoj ravnopravnosti i nasilju. Prvi dio aktivnosti je upravo usmjeren na strukturalni problem siromaštva, a na žalost evidentiran je i u ovom istraživanju kao krucijalan. Drugi paket mjera je takođe važan jer treba da olabavi partijarhalne norme koje su očigledno i dalje ukorijenjene kod ljudi oba pola.

Nadamo se da će istraživanje podstaći sve relevantne ustanove i zainteresovane strane da se uhvate u koštac sa nekim od identifikovanih problema te da će epilog biti dobro osmišljeni, sprovedeni i supervizirani programi sa konkretnim ishodima na terenu!